

Vážený pane předsedo,

Vážené excelence,

Vážení hosté,

je pro mne ctí a jsem nesmírně rád, že vás všechny mohu přivítat na půdě Ústavu pro studium totalitních režimů i Archivu bezpečnostních složek při příležitosti pátého výročí našeho vzniku.

Dovolte mi v úvodu připomenout, na jakém právním základě jsme před pěti lety vznikli. Naše historie nesahá pouze k zákonu č. 181/2007 Sb. o vzniku Ústavu a Archivu z června 2007, ale až k zákonu č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu z července 1993. Již tehdy tato právní norma deklarovala, že Komunistická strana Československa a zejména její vedení je politicky odpovědné za programové ničení tradičních hodnot evropské civilizace, za vědomé porušování lidských práv a svobod, za morální a hospodářský úpadek provázený justičními zločiny a terorem proti nositelům odlišných názorů, nahrazením fungujícího tržního hospodářství direktivním řízením, destrukcí tradičních principů vlastnického práva, zneužíváním výchovy, vzdělávání, vědy a kultury k politickým a ideologickým účelům a bezohledným ničením přírody.

Během uplynulých dvaceti let se náš stát téměř ve všech oblastech snažil zmírnit výše zmíněné důsledky působení komunistického režimu na společnost. Rozhodně se nedá říci, že bychom všechno zvládli dokonale. Něco se podařilo více, něco méně. Jako u veškerého lidského konání. Přesto se v rámci evropského společenství nemusíme nijak stydět.

Pokud mohu z odstupu posoudit, snad největší dluhy zůstaly v oblasti morálky, podrobného poznávání totalitní reality, hledání zodpovědnosti a trestněprávního postihu prokazatelných politicky motivovaných zločinů. I přes maximální snahu našeho blízkého partnera Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, působícího od roku 1995 v rámci Policie České republiky, nebylo možné v rámci obnovy právního řádu vyšetřit a postihnout veškeré trestné činy, které se staly v letech 1948 až 1989.

Důsledky působení totalitního režimu na morálku a hodnotová měřítko obyvatel jsou značné. Jsem však přesvědčen, že hluboké kořeny, z nichž naše civilizace vyrůstá, mají v sobě stále dostatek energie, abychom z nich i dnes mohli čerpat sílu pro obnovu společnosti. Je to proces vícegenerační, ale nepochybuji o tom, že jej zvládneme.

Po několika nesmělých legislativních pokusech se zejména díky Senátu Parlamentu ČR podařilo přijetím zákona o vzniku Ústavu a Archivu srovnat zpoždění, které Česká republika měla vůči Německu, Polsku, Maďarsku, Slovensku, Bulharsku, Rumunsku a dalším zemím, v nichž byly zřízeny instituce historické paměti.

Od února 2008 tak Ústav dostal do vínku zkoumání a nestranné hodnocení nejenom období komunistické totalitní moci, ale také předchozí doby nesvobody, tj. nacistické okupace z let 1938-1945. Do centra jeho pozornost se dostala antidemokratická a zločinná činnost orgánů státu, zejména jeho bezpečnostních složek a zločinná činnosti komunistické strany, jakož i dalších organizací založených na její ideologii.

Ze zákona Ústav analyzuje příčiny a způsob likvidace demokratického režimu v období komunistické totalitní moci, dokumentuje účast domácích a zahraničních osob na podpoře komunistického režimu a odporu proti němu.

Naším úkolem dále je získávat a zpřístupňovat veřejnosti dokumenty vypovídající o nacismu i komunismu a formách pronásledování i odporu, dokumentovat - nikoliv vyšetřovat! - nacistické a komunistické zločiny. Různými formami, vydáváním a šířením publikací, pořádáním výstav, seminářů, odborných konferencí a diskusí jsme povinni poskytovat veřejnosti výsledky své činnosti.

Ústav se maximálně snaží spolupracovat s vědeckými, kulturními, vzdělávacími a dalšími institucemi za účelem výměny informací a zkušeností, včetně spolupráce se zahraničními institucemi, a to nejenom napříč Evropou, ale také například Spojenými státy a Izraelem.

V neposlední řadě Ústav na základě zákona zodpovědně, systematicky, efektivně a kvalifikovaně převádí do elektronické podoby archiválie a dokumenty převzaté Archivem bezpečnostních složek, případně i písemnosti z dalších veřejných institucí.

Obdobně bych mohl citovat povinnosti Archivu bezpečnostních složek, který je nedílnou součástí naší kapitoly státního rozpočtu. O něm však bude hovořit sama ředitelka Dr. Kukánová. Již pět let se s námi Archiv podílí na nápravě předchozích nedostatečností zejména v oblasti zlepšování služeb a kvality komunikace s badatelskou veřejností a zpracovávání archivních fondů a sbírek.

Chtěl bych využít této příležitosti a poděkovat všem zaměstnancům Ústavu i Archivu za jejich práci, nasazení i odborné výsledky. Ať i oni vnímají, že toto naše setkání zde je nejlepším důkazem společenské potřeby jejich práce.

Závěrem mi jako řediteli Ústavu a správci kapitoly státního rozpočtu dovoluje veřejně konstatovat, že Ústav pro studium totalitních režimů i Archiv bezpečnostních složek přes řadu problémů plní v rámci svých finančních i personálních možností své úkoly dané jim zákonem. Pro jistotu ale také doplním, že nikdy nepůjde proti zákonu. Dodržování právního řádu České republiky - si myslím - je to nejdůležitější.

Jak můžete vidět, obohatili jsme naši historiografii o řadu publikací, český veřejný diskurs o mnoho odborných názorů a nových informací. Jednoznačně jsme garantovali nikoliv automatickou nadstranickost naší společné práce s politicko-historickou matérií zanechanou nám předchozími totalitními režimy.

Vážení hosté, věřím, že i nadále si v naší nelehké situaci udržíme Vaší přízeň a podporu. Kdyby už ne z jiných důvodů, tak pro to, co všechno jsme během tak krátké doby dokázali a obhájili tak své právo na existenci v poměrně rozmanité konkurenci. Upřímně řečeno, po úvodních čínorodých pěti letech by bylo obtížně představitelné, že by zde Ústav nebyl, že by zmizel z naší veřejné scény.

Děkuji za pozornost.